

ממדרן רבינו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

פרשת תרומה תשפ"ד

♦ תורת חמד | מענייני הפרשה ♦

ועשו ארון עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו (שמות כה, י). נאמר במסכת מגילה (דף י"ב) דבר זה מסורת בידינו מאבותינו, מקום הארון שבתוך קודש הקדשים אינו מן המידה, כלומר שלא מיעט את מידת חללו של קה"ק, דאע"פ שהיה עשר אמות רווח בין הארון לקיר מכל צד, ומידת קה"ק עצמו היה כ' אמה על כ' אמה, א"כ ארון גופיה היכא הוה קאי, אלא לאו ש"מ בנס היה עומד, ולא תפס מקום. ושמעתי להקשות בשם האדמו"ר מסטריקוב זצ"ל דבגמרא ביומא (דף נב ע"ב) אמרו על המשנה שם דהכה"ג ביוה"כ הכניס את הקטורת לפני ולפנים, הגיע לארון, ונתן את המחתה בין שני הבדים, ומקשינו דבמקדש ראשון לא היה פרוכת, ובמקדש שני שהיה פרוכת לא היה ארון, דהרי יאשיהו גזזו. ומשני, לעולם במקדש שני, ואף שכבר לא היה ארון, הכוונה למקום הארון, ומקשה הגמ' והא קתני נתן את המחתה לבין שני הבדים, ומתרת' אימא כבין שני הבדים. וצ"ע איך שייך לומר שהניחו על מקום הארון, הרי לארון לא היה כלל מקום, שהרי בנס היה עומד, וכיצד אפוא שייך להניח את המחתה על מקום זה שאינו קיים כלל, וצ"ע. ויתכן ליישב דהרי תנן ביומא (דף נג ע"ב) שהארון היה נתון על אבן השתיה שהיתה גבוהה ג' אצבעות מן הארץ, וכן איתא בתוספתא ביומא (פ"ב ה"ב), וא"כ אע"ג שאין הארון תופס מקום, מ"מ מקומו היה ידוע ומבורר, על אבן השתיה, וי"ל דשם הניח הקטורת.

ונתת על השולחן לחם פנים לפני תמיד (שם, ל). המשנה במנחות (דף צט ע"ב) מתארת כיצד היו מחליפים את לחם הפנים, דלרבנן היו מקפידים שמיד כשיוציאו את לחם הפנים, יניחו אחרים את לחם הפנים החדש, וטפחו של כנגד טפחו של זה, שנאמר 'לפני תמיד', כלומר שתמיד יהיה מונח לחם הפנים על השולחן, בלי הפסק כלל. ורבי יוסי חולק דאפילו אם סילקו את המערכת הישנה בשחרית, ורק בין הערבבים סידרו את החדשה, אין בכך כלום, ומה אני מקיים 'לפני תמיד' שלא לילן שולחן בלא לחם, וכל שלא עבר לילה, נחשב 'לפני תמיד'. וקאמר ע"ז רב אמי, מדבריו של רבי יוסי נלמוד, אפילו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית, קיים מצוות 'לא ימוש ספר התורה הזה מפיק'. ומו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל אמר דבר נפלא, שמדיוקו של רבי אמי בדברי רבי יוסי, לומדים אנו דלשיטת רבנו, שכך קיימא לן, אין מקיימים את מצוות 'לא ימוש ספר התורה הזה מפיק' אלא תמיד ממש, וכמו בלחם הפנים 'טפחו של זה בצד טפחו של זה', בלי הפסק כלל וכלל, ונאים הדברים למי שאמרן.

ועשית את המזבחה עצי שטים חמש אמות אורך וחמש אמות רוחב רבוע יהיה המזבחה ושלוש אמות קומתו (שם כז, א). במדרש תנחומא כאן (סימן י) אמרו: 'שלוש אמות קומתו, כנגד שלושה גואלין, שנאמר ואשלח לפניך את משה אהרן ומרים (מיכה ו, ד)', ע"כ. וצ"ב התייחס משה ואהרן נקראו 'גואלים', שהרי הם המדברים אל פרעה מלך מצרים, אולם היכן מציינו שמרים הוכתרה בשם 'גואלת'. ולמדנו מכאן לקח טוב, שכל המסייע לעליית הכלל ולהצלחתו, הרי הוא בונה וגואל את עמ"י, אפילו אם הוא רק בגדר 'גרמא'. וכיון שמרים סייעה בלידת משה, והשיגה לו חלב כשר, וסיפקה מים לעדה, לכן נכללה בתואר הזהב של גואלי עם ישראל, דכל הנותן יד לקיום מצוה ומסייע לה, נחשב כמקיים המצוה בעצמו (ברכי נפשי).

♦ ווי העמודים וחשוקיהם ♦

שאלה משולחני של מרן שליט"א

אדם זר שפוגש הטוף שהשתחרר מהשבי, איזה ברכה יכול לברך עליו

שאלה. כלל ישראל שרוי בשמחה על החסדים הגדולים שעשה עמנו הבורא יתברך, כאשר לביל יום ב' חולצו בס"ד שני חטופים מהשבי, ויצאו מאפילה לאורה. ורצינו לשאול, לגבי אדם זר שאינו קשור או מכיר את החטופים שהשתחררו, ורואה אותם כעת לאחר שחרורם, האם יכול לברך עליהם איזה ברכה בראייתם, וכגון: ברכת שהחיינו, ברכת מחיה המתים, וכן ברכת מתיר אסורים. נשמח לשמוע דעת תורה ברורה בענין ממרן שליט"א.

תשובה. לגבי ברכת שהחיינו - למרות השמחה הגדולה שיש בשחרורם, מכל מקום אי אפשר לברך ברכה זו, משני טעמים: א. הברכה היא רק באדם שהכירו מקודם ושמח בראייתו שוב, אבל מי שאינו מכיר את המשוחרר ורק שמח בראייתו מחמת שהיה שבו, צ"ע אם אפשר לברך. ולכאורה מצאנו לגבי אדם שנוולדה לו בת שמברך שהחיינו בפעם הראשונה שרואה אותה, וכמו שכתב המשנ"ב (סימן רג סק"ב) דהטעם לזה דמי גרע ממי שרואה את חברו לאחר ל' יום ושמח בראייתו שמברך שהחיינו, ומבואר דברכת שהחיינו שייך לברך גם בפעם הראשונה שרואה ושמח, אמנם כאן לכא' לא שייך לברך בפעם הראשונה, שהרי כיון שאינו מכירו, עדיין אין לו שמחה כ"כ כשרואה אותו. אבל עכ"פ משמע משם דאם באמת שמח בראייתו כמו באדם ששמח בראיית בתו בפעם הראשונה, יכול לברך.

ב. שהחיינו אפשר לברך כאשר יש שמחה בעצם ראיית האדם, אבל בענייניו אין השמחה בגלל ראייתו, אלא השמחה היא על הידיעה שהשתחרר מהשבי, והרי אין זה משנה לו אם זה ראובן או שמעון, אלא העיקר שיהודי שסבל בשבי השתחרר משם, וע"ז לא מציינו שאפשר לברך שהחיינו. וכעין מה שדן בשו"ת מנחת שלמה (ח"ב סימן ד אות לב) ברוב בני"א שרואים תינוק בן יומו, וגם אחרי כמה ימים עדיין אינם מכירים אותו כדבעי, ואפשר להחליפו בתינוק אחר ולא יבחינו כלל בכך, וא"כ עיקר שמחתם הוא הידיעה שנוולד להם בן ולא בראייתו, יעו"ש.

לגבי ברכת מחיה המתים - ברכה זו נתקנה על חבר שלא ראה אותו שנה שלימה וקעת שמח בראייתו, וכמ"ש המשנ"ב (סימן רכה סק"ד) בשם המהרש"א, לפי שבכל שנה האדם נידון בר"ה ויה"כ אם למוות ואם לחיים, ואם רואהו אחר ר"ה ויו"כ זה, ואח"כ לא רואהו עד אחר ר"ה ויו"כ הבא, הרי עבר עליו דין אם למוות או לא, ולכן מברך ברוך מחיה המתים שניצול מדין מיתה. וא"כ בנר"ד לא שייך ברכה זו, א. כמבואר לעיל, שברכה זו רק על חבר ששמח בראייתו, ולא על אחד ששמח בעצם הידיעה. ב. שהרי עדיין לא עברה שנה שלמה ממה שנגזר עליו בר"ה, ואמנם מגזירה זו ניצל כרגע, אך מי יודע מה נגזר עליו בהמשך השנה ח"ו, ולכן לא תקנו ע"ז ברכה.

ברכת מתיר אסורים - לכאורה ברכה זו אינה שייכת כלל על שבו שהשתחרר, כי ברכה זו נתקנה על כך שכשהיה ישן היה גופו במצב של אסור, וקעת מותח ומניע עצמותיו שהיו כל הלילה כמו כפותים והוא מתיר את עצמו, אבל אלו שהיו בכלא או בשבי והיו אסורים בידי אדם, לא שמענו שיברכו ברכה זו. אולם הגרא"ח נאה זצ"ל בספרו קצות השולחן (סימן סה הערה ד) כתב לגבי מי שהיה חבוש בבית האסורים על עסקי ממון, דיש מחלוקת הפוסקים אם צריך לברך 'הגומל', ולכן ראוי לכוון בברכת השחר בברכת 'מתיר אסורים' גם על זה שיצא לחופשי, דהברכה היא מעין הני"ל, והוי הוראה לה' על חסדו, ומה טוב שיברך בעשרה, עכ"ד. אמנם בודאי שאם כבר בירכו ברכה זו בבוקר, אי אפשר לברך שוב כאשר רואה את החטופים, ובפרט שהברכה הזו נתקנה לחטופים עצמם, ולא לרואים אותם.

וראה עוד ברמ"א (או"ח סימן ריש ס"ד) דשייך שחברו בירך הגומל דרך שבח והודאה על טובת חברו, לפי ששמח בה. ומשמע דגם אם חברו עצמו כבר בירך הגומל יכול לברך ברכה זו, אולם בבאיור הלכה שם האריך בזה ומסקנתו שאין לברך הגומל אלא רק בן על אביו או תלמיד על רבו, אבל אחרים לא יברכו, וגם על בן ותלמיד כתב שרק אם נעשה להם נס, אבל לא כשהיו חולים ונתרפאו, יעו"ש.

ונמצא שאין שום ברכה שאנשים אחרים יכולים לברך כשרואים את החטופים שיצאו מהשבי, ויכולים וצריכים רק להודות ולהלל ולשבח להש"ת על חסדיו המרובים, להודות על העבר ולבקש על העתיד, שיקרא לשבויים דרוו ולאסורים יפקח קוח (ישעיהו סא, א), ויוציאם מחושך וצלמוות ומוסרותיהם ינתק (תהלים קו, ד).

אלא שיתכן שאם יודעים שבמשך היום יפגשו את החטופים, ויש להם שמחה גדולה ורוצים לבטאות את ההודאה על ידי ברכה, אולי מותר להם לדלג בבוקר את ברכת 'מתיר אסורים', ולברכה ברוב עם כשיפגשו את החטופים, שגם ברכה של מתיר אסורים הוא מעניינו של אסיר, שהברכה נתקנה על מי שאינו יכול לזוז מחמת השינה, וכאן לא יכלו לזוז מחמת רשעותם של המחבלים, וכשיצאו לחופשי אין לך מתיר אסורים גדולה מזו. אמנם כל זה רק אם ימצאו אותם עד חצות, אבל לא ימתונו עם הברכה לאחר חצות, וכמ"ש במשנ"ב (סימן נב סק"י) שלכתחילה צריך ליהדר שלא לאחר הברכות יותר מד' שעות על היום, אך בדיעבד עכ"פ יכול לברך אותם עד חצות, והמיקל לסמוך בדיעבד על הפוסקים שסבורים שאפשר לברך אותם אחר חצות, אין למחות בידו.

